جانورن جي سار سنڀال ۽ رهائش

TAKE MORE MILK, MEAT AND IMPROVE YOUR HEALTH

DEPARTMENT OF LIVESTOCK

MIRPURKHAS

پاران

ڊسٽرڪٽ آفيسر

لائيو اسٽاڪ اينيمل هسبينڊري ميرپورخاص

ضلعي حڪومت ميرپورخاص

Ph: 0233-9290269-9290189

جانورن جي سارسنڀال ۽ رهائش

جانورن جي سارسنڀال جي اهميت:

جانورن جي منظر ۾ جديد سائنسي طريقي سان پالتا جي لاءِ سارسنڀال کي وڏي اهميت حاصل آهي جو تہ سٺي ۽ سارسنڀال ذريعي ئي جانورن کي پالڻ جا مقصد حاصل ڪري سگهجن ٿا ۽ سٺي سار سنڀال مان ئي مالدار کي منافعو ٿي سگهي ٿو. سار سنڀال هن ڳالهين تي منحصر آهي:

(١) گهربل رهائش
(٢) صفائي سترائي
(٣) وقتائتو ڪم ڪار اڪلائڻ
(۴) وقتائتو کاڌو ۽ پاڻي ڏيڻ
(۵) وقتائتو کير ڏهڻ ۽ ڪپائڻ وغيره.

مالدار ڀائرن کي گهرجي تہ جانور ٻڌڻ لاءِ وٿاڻ صحيح ۽ سٺي جڳهہ تي ٺاهرائين. مال لاءِ وٿاڻ اهڙي جڳهہ تي ٺاهين جتي جوڙاري ماڻهن جي رهڻ جا گهر نہ هجن. تہ ئي ماڻهن جي گهرن جي گندي پاڻي جو نيڪال وٿاڻ طرف هجي ۽ نہ وري وٿاڻن جي گندي پاڻي جو نيڪال ماڻهن جي گهرن طرف هجي ۽ تہ ڏنو ويو آهي تہ جيتريون ئي وچڙندڙ بيماريون ماڻهن مان جانورن ۽ جانورن مان ماڻهن ۾ ڦهلجن ٿيون. وٿاڻ اهڙي جڳهہ تي ٺاهجي جنهن جي صفائي آساني سان ڪري سگهجي. جڳهہ مٿاهين هجڻ لازمي آهي جو تہ هيٺاهين جڳهہ جو نيڪال مشڪل سان ٿيندو آهي ۽ مينهن پوڻ جي صورت ۾ گندو پاڻي وٿاڻ ۾ بيهي رهندو آهي. جنهن سان گندگي ۽ پوسل وڌندي ۽ جانور بيمار ٿي پوندا. وٿاڻ جي بناوت اهڙي طرح هئڻ گهرجي جو ان ۾ تازي هوا ۽ اس جو گذر صحيح نموني ٿي سگهي تہ جيئن پوسل نہ ٿئي ۽ جيت ۽ بيمارين جا جيوڙا مري وڃن. وٿاڻ ۾ جانورن جو تعداد هڪ جاءِ ۾ پنجاهہ کان سؤ تائين رکجي ۽ هر جانور کي مقرر ايراضي ڏني وڃي ۽ نہ وري گهڻا جانور هڪ جاءِ تي رکجن ٻي حالت ۾ صحيح صفائي نہ ٿي سگهندي. سٺي صفائي گندگي ۽ پوسل کان بچڻ لاءِ ضروري آهي تہ وٿاڻ جو فرش لهندي وارو هجي جيئن پاڻي گند ڪچرو جلد نڪري وڃي. پڪي فرش نہ هئڻ جي صورت ۾ واري جو تهہ ٽي کان چار انچ پٽ تي وڇرائجي جيڪا پيشاب ۽ گند ڪچرو جوهي ويندي. پاڻي جيئنا صبح شام ڪڍيا رهجن تہ بہ صفائي رهندي ۽ پوسل بہ نہ

ڦيندي اهڙا واري هر ۾ پئي نٿين ڏيئهن هنائي رهي جو تہ اهڙا واري زمين ۾ ياڻ طور سنو ڪم ڏيندي.

روزانو صبح جو سوير ڪير ڌهڻ کان اڳ ۾ سڀني جانورن جو گند ڪچرو سڄي بدن تان لاهجي. انهورا صاف ڪجن ۽ پوءِ وٽاڻ مان ڇيڻا ڪڍجن. جيڪي وٽاڻ کان ٿورو پري گڏ ڪري رکجن. جيڪي زمين ۾ ڀاڻ طور استعمال ڪجن ان کانپوءِ پاڻي سان پٽ ڌوئجي گند ڪچرو ڪڍي آخر ۾ ٿورو فنائيل پاڻي ۾ وجهي ان سان پٽ ڌوئجي پوءِ جانورن کي مڪمل غذائي خوراڪ ڏجي. ڪير ڪڍڻ کان اڳ اوهہ ۽ ٿڻ صاف ڪجن. وٽاڻ جي درن تي ھر پندرهين ڏينهن ۾ هڪ دفعو چونو هارجي تہ جيئن جانور يا ماڻهو اندر اچي تہ انهن جي پيرن ۾ موجود جيوڙا چوني سان ملي مري وڃن ۽ وٽاڻ ۾ داخل نہ ٿين. ڪير جا ٿانو سوڊا ڪار ملايل گرم پاڻي سان چڱي طرح ڌوئي صاف ڪجن ۽ ڪير ڌهڻ کان اڳ پنهنجا هٿ چڱي طرح ڌوئي صاف ڪجن. جانورن کي مڪمل خوراڪ ڏيڻ تمام ضروري آهي. جانورن کي نہ رڳو سندن بدن جي ضرورتن لاءِ خوراڪي جزن جي ضرورت ٿئي ٿي. پر ان کان سواءِ پيداوار مثلاً کير ۽ ڏکڻ لاءِ وڌيڪ خوراڪ جي ضرورت پوندي آهي. ڪاڌو صرف پيٽ ڀرڻ لاءِ نہ پر جانورن جي ضرورت کي نظر ۾ رکي ڏجي. ٻهہ يا پلال ۽ سائي گاهہ سان گڏ طاقت وارا ڪاڌا مثلاً داڻو ۽ کر وغيره پڻ ڏيڻ گهرجي. جيڪڏهن جانورن کي ضروري خوراڪي جزا نہ ڏيا تہ جانور پيداوار گهٽائيندا ۽ ڪمزور ٿيندا ۽ جلد مختلف بيمارين جو شڪار ٿي ويندا. جانورن کي خوراڪ ايتري ڏجي جيتري کائي سگهن. روزانو کاڌي ۽ پاڻي ڏيڻ جا اهرا صاف ڪجن ۽ پوءِ تازو پاڻي ڏجي

واڙن ۽ رستن تي ڇيڻن جا ڍير ڪرڻ ۽ وقتائتو نہ ڪڻڻ جي ڪري هڪ خطرناڪ گيس ايمونيا نڪري ٿي جيڪا ماحول ۾ پکڙجي ان کي خراب ڪري ٿي. هيءَ گيس سڀني ساهوارن جانورن توڙي انسانن لاءِ خطرناڪ آهي ۽ انهن کي سخت بيمار ڪري ٿي. ان لاءِ ضروري آهي تہ واڙن مان ڇيڻا روزانو صاف ڪري پري اڇلائجن. جتي ڪا بہ آبادي نہ هجي ۽ بهتر ائين آهي تہ پنج ڇهہ فوٽ ونڪري کڏ کوٽي ڇيڻا ان ۾ اڇلائجن ۽ اهڙا جڏهن ڀرجي تہ ان جي مٿان مٽي وجهي بند ڪرائجي ۽ مهيني پڻ کان پوءِ ڀاڻ طور زرعي زمين ۾ وجهجي جيڪو زمين لاءِ بهتر ڀاڻ ثابت ٿيندو. اهو پڻ ضروري آهي تہ واڙن مان ڇيڻن ڪڻڻ کان پوءِ ٿورو چونو ان هنڌ اڇلائجي تہ صحت لاءِ بهتر ٿيندو. واڙن جي صفائي صحيح نہ هجڻ ڪري نہ صرف واڙن ۾ گندگي ٿئي ٿي. پر ان جي ماحول ۾ گدلاڻ ٿئي ٿي. جيڪا آسپاس جي ماحول کي متاثر ڪري ٿي ۽ سڀني جاندارن لاءِ نقصان ٿئي ٿو. هاڻي گندي ماحول ۽ اڻپوري خوراڪ مان ٿيندڙ چند

بيمارين جو مالدارن جي معلومات لاء ذڪر ڪجي ٿو. هي بيماريون نه رڳو هڪ جانور مان ٻئي جانور ۾ پکڙجن ٿيون، پر انهي ڪم ڪرڻ وارن ماڻهن ۾ ٿين ٿيون جيڪي ٻين ماڻهن کي پڻ بيمار ڪري سگهن ٿا.

خارش: جانورن ۾ خارش جو گهڻو سبب گندگي جي ڪري پيدا ٿيندڙ جيوڙن ۽ ڪڏهن ڪڏهن خراب ۽ غلط خوراڪ جي استعمال ڪري ٿيندو آهي. هن بيماري جا جيوڙا کل مٿان رهندا آهن ۽ کل اندر گهڙي ويندا آهن. جيوڙا گهڻو ڪري ڍنگ ۽ پچ تي عام ٿين ٿا ۽ هي بيماري ڪڏهن ڪڏهن موت جو سبب به بڻجي ٿي ۽ پيداوار به گهٽائي ٿي. تنهن ڪري صفائي جو خاص خيال رکڻ گهرجي.

ڦرن جي سارسنڀال

(١) ڦر جي پيدا ٿيندي ئي انهن جي سارسنڀال شروع ڪجي.

(٢) ضروري آهي ته ماءُ ان کي چٽي ۽ پنهنجي پرسان ٻهاري.

(٣) تازو جلد ڪٽي ان تي اسپرٽ لڳائڻ گهرجي.

(٤) واڙن ۾ اُس ۽ تازي هوا جو گذر ضروري آهي پوسل ڪري ڍڪاوان دست ۽ ٻيون بيماريون ٿي سگهن ٿيون.

(٥) ٽن ڏينهن تائين پس کير کڙ (Colostrum) پيئڻ ڦر لاءِ ضروري آهي ڇو ته پس ان کي زندگي بيمارين خلاف لاءِ قوت مدافعت ڪندو.

(٦) خوراڪ ۽ کهڙيل مقدار ۾ روزانو ڏين کي.

(٧) واڙي جي صفائي جو مڪمل انتظام ڪجي، پاڻي جي نيڪال لاءِ نالي ٺاهجي. جيڪا واڙي جي پوئين پاسي نڪرندي هجي.

(٨) ڦرن جي روزانو چڪاس ڪرڻ ضروري آهي.

ڍڪين ٿهائين ۽ ڳابين جي سارسنڀال

(١) سندن آرام جو خاص خيال رکيو وڃي.

(٢) انهن کي متوازن خوراڪ ڏجي.

(٣) انهن جي رهڻ جي جاءِ الڳ آرامده هجڻ گهرجي.

وِيامڻ وارين ڍڳين ۽ مينهن جي سارسنڀال

(١) ضروري آهي ته سردي ۽ گرمي جي شدت کان بچائجي.

(٢) ٿڻن جي بيمارين ۽ اوهه جي سوزش کان بچائڻ لاءِ ٿڻن جي صفائي ۽ احتياط ڪجي.

(٣) جانورن کي صاف ۽ آرام واري جاءِ تي ويهارجي جو تہ تازي ويامڻ واري مادين ۾ ٿڻ جي دٻاءَ جي ڪري ٿڻ جلدي خراب ٿيڻ جو انديشو هوندو آهي.

(۴) جانورن کي کهربل خوراڪ جنهن ۾ وڌيل لحميات جو هجڻ ضروري آهي ۽ پيئڻ لاءِ صاف پاڻي ڏجي.

سانهہ جي سارسنڀال

(١) سانهہ کي ڌار ڪمري ۾ ٻڌجي.

(٢) هڪ سانهہ کي ٽيهہ مادين جي ڦرڻ لاءِ مقرر ڪجي.

(٣) سانهہ جي خوراڪ ۽ ورزش تي خاص ڌيان ڏجي، خوراڪ ۾ کهربل لحميات هجڻ ضروري آهي.

(۴) انهن جو وچڙندڙ بيمارين ۽ ڪيڙن وارين بيمارين کان بچاءُ ڪرڻ گهرجي.

کير وارن جانورن جي سارسنڀال لاءِ ضروري آهي تہ

(١) کهربل ۽ صاف جڳهہ مهيا ڪجي.

(٢) انهن کي متوازن خوراڪ مهيا ڪجي (ساوو گاهہ، سڪل گاهہ ۽ داڻيدار خوراڪ چار ڪلاڪ اڳ ملائي رکجي ۽ کير ڏهڻ کان اڌ ڪلاڪ اڳ ۾ ڏجي.

(٣) جانورن جي صحت جو خيال رکڻ گهرجي.

(۴) بيمار جانورن کي ٻين جانورن کان هڪدم ڌار ڪري علاج ڪرائجي.

(۵) پيٽ جي ڪيڙن ۽ جوئرن کان بچاءَ لاءِ دوائون پياريون وڃن.

(٦) وچڙندڙ بيمارين کان اڳواٽ بچاءَ جا ٽڪا لڳرايا وڃن.

فارم تي هيٺين جڳهين جي تعمير ضروري آهي

(١) کير ڏهڻ جي جڳهہ (Milking Shed)

(٢) ڪانگهاري يا سڪل ڳئون مينهن لاءِ (Dry Shad)

(٣) ڦرن لاءِ جاءِ (Calf Shed)

(۴) گهمڻ ڦرڻ لاءِ جاءِ (Loofing Area)

(۵) سانهہ لاءِ ڪمرو

(٦) کير رکڻ ۽ تورڻ لاءِ ڪمرو

(٧) نون آيل جانورن لاء ڪمرو

(٨) اناج ۽ چاري لاء گدام

(٩) ڪتر ڪرڻ لاء ڪمرو.

(١٠) مينيجر يا جمعدار لاء ڪمرو

(١١) مزدورن جي رهائش لاء جڳهه.

فارم جي جانورن جي سارسنڀال

(١) ڪنهن به فارم مان وڌ کان وڌ فائدو حاصل ڪرڻ لاء، ضروري آهي ته فارم جو مالڪ ۽ مئنيجر هر هڪ ڪم جي ذاتي طرح نگراني ڪن.

(٢) مرحليوار هر ڪم جي اڳواٽ رٿابندي ڪرڻ گهرجي ته جيئن فارم تي جانورن جون ضرورتون پوريون ٿي سگهن

(٣) جانورن ۽ وڇن جي صفائي صحيح نموني ڪرڻ گهرجي نئين آندل جانورن کي الڳ ٻڌجي.

(٤) ڪاڌ خوراڪ مقرر ڪيل ٽائيم تي ۽ گهربل مقدار ۾ ڏيڻ گهرجي.

(٥) ٻهه صاف سٿرو ڏجي، مٽي مليل ٻهه نه ڏيڻ گهرجي.

(٦) کير ٽائيم تي ڏهڻ گهرجي.

(٧) روزانو سڀني جانورن جي چڪاس ڪجي جيڪڏهن ڪو جانور سست ۽ بخار ۾ ڏسڻ ۾ اچي ته ان کي يڪدم الڳ ڪري علاج ڪرائجي.

(٨) نئين ويامل جانور کي الڳ ٻيهارجي ۽ ان جو خاص خيال رکڻ گهرجي.

(٩) سينوارين ڪاڏو جانور کي هرگز نه ڪرائڻ گهرجي. روزانو ٻه دفعا صبح شام ڪاڏي وجهڻ کان پهرين آهرن کي مڪمل طرح صاف ڪجي.

(١٠) ڪوشش ڪري جانور کي سائو گاهه تازو ڏيڻ گهرجي.

(١١) کير وارن جانورن کي الڳ خوراڪ ڏجي.

(١٢) نئين ويامل جانورن جي راشن تي خاص ڌيان ڏيڻ گهرجي ته جيئن هو سٺي پيداوار ڏئي سگهن.

(١٣) جانورن کي سنڌن خوراڪ مقرر وقت تي چڱي طرح ملائي ۽ صاف آهوري ۾ ڏيڻ گهرجي.

(١٤) نون ويامل جانورن لاء ضروري آهي ته آهي ڦرن کي کير پيارڻ شروع ڪن. ڦرن لاء شروع جا ٽي ڏينهن پس (کڙ) ڏيڻ ضروري آهي.

فارم مان وڌيڪ فائدا حاصل ڪرڻ لاءِ هدايتون

Advices for running Farm in Profit

(۱) فارم جي ڪاميابي لاءِ جانورن جي سٺي نسل جي چونڊ اهم آهي. پر انهيءَ لاءِ علائقي ۽ آبهوا مطابق نسل جي چونڊ ڪئي وڃي ۽ ڌنڌو نظر ۾ رکي چونڊ ڪجي. جو ته هر ڪنهن ڌنڌي لاءِ الڳ نسل آهن.

(۲) ڳئون يا مينهن ۾ انفرادي طور وڌيڪ کير ڏيڻ جي صلاحيت چونڊ لاءِ اهم حيثيت رکي ٿي.

(۳) جانورن جي چونڊ لاءِ اهو ضروري آهي ته جانور بيمار نه هجي. جنهن ۾ خاص طور تي جانورن جي ساهه جي بيماري، کچا ڦر ڇڏڻ، اوهه جي سوڄ ۽ پيٽ وڃڻ بيمارين ۽ ڪيڙن جي بيمارين کان آجو جانور چونڊڻ گهرجي.

(۴) جانور جسماني طرح تندرست هئڻ گهرجي.

(۵) ڪمزور ۽ اپرا جانور فارم لاءِ مناسب نه هوندا آهن.

(٦) جانورن جون پيداواري صلاحيتون ۽ جنسي صلاحيتون ڏسڻ به ضروري اهن. ڳئون، مينهن ڪهڙي سانهه مان پيدا ٿيل آهي ۽ پنهنجي ڦرن ۾ پنهنجون وصفون ڪيتري حد تائين منتقل ڪن ٿا.

(۷) کير ڏيندڙ جانور جي عمر جو تعلق جانور جي ايندڙ باقي زندگي، ڦرن جي پيداوار ۽ کير جي وڌيڪ پيداوار تي آهي ان لاءِ ضروري آهي ته مينهون يا ڍڳيون جوان هجن يعني ٻهريون ڦر ڏنو هجن يا ڏيڪيون هجن.

(۸) کير ڏيندڙ جانورن جي جسماني بناوت ۾ اوهه جي سونهن ۽ ٿڻن جي هڪجهڙائي ۽ نرمي اهم آهي.

(۹) جانور جون اکيون وڏيون ۽ چمڪدار، مٿو ۽ ڪنڌ موزون. جسم متارو ۽ مضبوط هئڻ ضروري آهي.

(۱۰) کير لاءِ ڪنڊي مينهن ۽ ڳاڙهي سنڌي ڳئون گوشت لاءِ ٿري ۽ ڪانڪريج نسل جي ڳئون چونڊڻ گهرجي.

بيمارين کان بچاءُ لاءِ اُپاءُ Measures for Disease Control

جانورن کي بيمارين کان بچائڻ لاءِ هيٺين ڳالهين جو خيال رکڻ گهرجي.

(۱) فارم تي ڪنهن نئين آندل جانور جي جانچ ڪرڻ گهرجي ته ان کي ڪا وڄرندڙ بيماري